

DIS-Norge, Slekt og Data
Forbundet for Norske Museumsvenner
Forbundet KYSTEN
Fortidsminneforeningen
HIFO – Den norske historiske forening
LMK – Landsforbundet av Motorhistoriske kjøretøyklubber
Landslaget for lokalhistorie
Landslaget for Lokal – og Privatarkiv
Museumsbanerådet
Norges Husflidslag
Norges Metallsøkerforening

Norsk Folkedraktforum
Norsk Folkeminnelag
Norsk Forening for Fartøyvern
Norsk Heraldisk Forening
Norsk Fyrhistorisk Forening
Norsk Jernbaneklubb
Norsk Kulturarv
Norsk Sjøfartshistorisk Selskap
Norsk Slektshistorisk Forening
Norske Akevitters Venner
Rulebilhistorisk Forening

Oslo 29.01 2016

Klima- og miljødepartementet

Miljødirektoratet

Riksantikvaren

Fylkesmannen i Nordland

Nordland fylkeskommune

Vega kommune

Den Norske Unesco-kommisjonen

KLAGE PÅ MANGLENDE VERDENSARVOPPFØLGING SAMT PÅ BEHANDLING AV PLANSAKER OG ANDRE SAKER I VERDENSARVOMRÅDER

Bakgrunn

Vegaøyan verdensarvområde ble innskrevet på Verdensarvlisten ved UNESCOs Verdensarvkomitees vedtak gjort i Kina 2004. Her er innskrivningsteksten som følger godkjenningen fra Verdensarvkomiteen for snart 12 år siden gjengitt:

“Decision : 28 COM 14B.45

Nominations of Cultural Properties to the World Heritage List (Vegaøyan - The Vega Archipelago)

The World Heritage Committee,

1. Inscribes Vegaøyan - The Vega Archipelago, Norway, on the World Heritage List as a cultural landscape on the basis of cultural criterion (v):

Criterion (v): The Vega Archipelago reflects the way generations of fishermen/farmers have, over the past 1500 years, maintained a sustainable living in an inhospitable seascape near the Arctic Circle, based on the now unique practice of eider down harvesting, and it also celebrates the contribution made by women to the eider down process;

2. Requests the authorities to develop a specific strategic plan for the World Heritage property that will contribute to the overall Master Plan for the archipelago. It should address:

Norges Kulturvernforbund
Øvre Slottsgate 2b
0157 Oslo

telefon: 22 42 21 31
ePost: post@kulturvern.no
www.kulturvern.no

bankkontonr.: 5210 05 12971
org. nr.: 975 977 420

- a) measures to support traditional forms of land management, particularly the grazing of sheep on the islands
 - b) sustaining field patterns,
 - c) the interface between conservation and sustainable development in respect of aquaculture,
 - d) documentation,
 - e) how private land-owners may be engaged in the management processes;
3. Recommends that the authorities undertake an inventory of the eider duck nesting houses on the islands and develop a conservation plan to ensure the protection of these unique structures;
 4. Encourages the authorities to formalise the collection of traditional, intangible knowledge of the islands' cultural processes and traditions, in order to monitor their survival;
 5. Further encourages the State Party to explore ways to minimize the visual impact on the landscape of the large radio mast on Vega Island;
 6. Also recommends that the State Party consider extending the World Heritage area - or its buffer zone - to include islands and marine areas to the north and northeast;
 7. Further recommends that the State Party consider acquiring abandoned islands for public ownership, where appropriate, in order to sustain the cultural landscape and protect the biodiversity of these islands".

Vedtaket i 2004 har tilrådninger til nasjonalstaten som bare er fulgt opp på noen underpunkter under pkt2 samt pkt 3, de øvrige hovedpunkter er ikke fulgt opp. Det tar seg ikke særlig godt ut.

Aktuell problemstilling

Området trues nå av ikke bærekraftige havbruk/oppdrettsvirksomhet og konsekvensene av slik virksomhet. Et anlegg er blitt plassert i buffersonen ved Igerøy og utviklet seg til en lus-katastrofe der all fisk måtte avlives. Et annet anlegg er allerede dessverre blitt plassert inne i verdensarvområdet ved Skogsholmen uten stor oppmerksomhet. Tillatelsen bør reverseres. Nå søkes det om dispensasjon for et nytt i Søla-Hysværøyan landskapsvernområde og et tredje ligger på vent. Hvor mange andre som kan følge av dette er ukjent. Det foreligger ingen samlet vurdering/plan og ingen miljøkonsekvensanalyser, ei heller av eventuelle behov for flytting når en lokalitet er «oppbrukt».

Om ivaretagelse av internasjonale forpliktelser

Verdensarvsteder/områder har en internasjonal status i tråd med forpliktelsene nasjonalstatene har som statsparter under UNESCO sin konvensjon for vern av verdens natur og kulturarv. Denne status er behandlet etter en bestemt prosedyre og godkjent for det enkelte sted/område av UNESCO sitt høyeste organ knyttet til konvensjonen – Verdensarvkomiteen. Det skjer etter at nasjonalstaten har tatt initiativ og nominert/søkt om slik status for et mulig/tentativt sted/område. Når et vedtak er fattet, er det nasjonalstatens ansvar å sørge for at intensjonene i konvensjonen og vedtaket blir oppfulgt.

Forvaltningen skal skje på konvensjonens grunnlag og innskrivningsteksten for det enkelte samt UNESCO sitt oppfølgingsrammeverk – de operasjonelle retningslinjer.

Det foreligger ikke noe grunnlag for at nasjonalstaten på noe forvaltningsnivå kan kjøpe seg fri fra eller dispensere seg bort fra vedtak som et overnasjonalt FN-organ har fattet - og nasjonalstaten selv har søkt om. Dersom forvalteransvaret ikke følges opp kan Verdensarvkomiteen i graverende tilfeller svarteliste

stedet/området og føre det opp på Montreux-listen. Der står flere områder fra land Norge normalt ikke ønsker å bli sammenlignet med.

Forpliktelsene er mer av moralsk enn juridisk art og ivaretas formelt av nasjonalstaten, i praksis alle forvaltningsnivå. Det blir det den moralske standard og ansvarsfølelsen nasjonalstaten forfekter og ikke juridisk flisespikeri som er hovedgrunnlaget. Nasjonalstaten ved Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet og Riksantikvaren burde for lengst bla ha gjennomført nasjonal oppfølging med fredning etter særlovgivningen der slik ikke allerede er gjennomført samt generelt definert et oppfølgende nasjonalt rammeverk for den praktiske forvaltningen av hvert enkelt verdensarvområde.

Problemene med oppdrettsvirksomhet er mer enn godt nok dokumentert til at slik virksomhet i det minste burde være uaktuell i verdensarvområder og i verneområder som i sum utgjør svært små arealer av Norskekystens samlede sjøarealer.

Virksomheten medfører:

- Beslagleggelse av til sammen store sjøarealer med selve anleggene og deres landfester samt de omfattende trafikk som følger av virksomheten, dessuten er almen trafikk og fiske forbudt i en sone omkring anleggene
- Beslagleggelse av sjø/bunnarealer som utgjør gyte- og oppholdsområder for villfisk, reke og sjødyr samt tradisjonelle fiskeplasser for lokale fiskere
- Installasjoner som utgjør fremmedelementer i det gamle kulturlandskapet og dermed utgjør visuell forurensning
- Sedimentering av forurensende restfôr med antibiotika-tilsetninger og giftige kjemikalier som benyttes ved avlusing mv med følger for bunndyr og villfisk
- Fare for lusekonsentrasjoner og ulike laksesykdommer som kan gi spredning til villfisk
- Matsikkerhetsproblemer

Behandling av søknader/dispensasjoner mht etablering av oppdrettsanlegg og inngrepssaker

Uten å ha full innsikt i beslutninger som har blitt gjort i fortid synes det som om de mht Vegaøyen er blitt behandlet på ordinært vis som enkeltvis arealplansaker/dispensasjoner etter plan- og bygningsloven og/eller som dispensasjonssaker etter naturvernloven (i naturfredet område). Dette innebærer at de hverken er vurdert ut fra samlede planer for slik virksomhet og miljøkonsekvensvurdert eller ut fra konsekvensene mht forpliktelsene knyttet til verdensarvstatus. Det første er generelt svært uheldig og det andre er i beste fall en inkurie. Dette må defineres som feil ved saksbehandlingen.

1. Behandling etter plan- og bygningsloven i verdensarvområder

Plan- og bygningsloven er flyttet ut av Miljøverndepartementets oppgaveportefølge. Verdien av lovverket som lokalt miljøvernverkemiddel er dermed generelt blitt redusert.

Plan- og bygningsloven er kommunenes verktøy i arealpolitikken og dispensasjoner behandles lokalt og kan eventuelt påklages til høyere forvaltningsnivå. I Vegaøyen verdensarvområde synes det gledelig nok å ha blitt etablert en ganske til meget streng praksis mht dispensasjoner på land når det gjelder mindre enkeltsaker (kai, flytebrygge, tilbygg, nybygg etc). Det skal kommunen ha honnør for da man slik direkte og indirekte har prøvd å leve opp til verdensarvens forpliktelser.

Derfor er det med stor forundring og beklagelse at det registreres at denne praksis ikke på noen måte er innarbeidet når det gjelder sjøarealer, således er det gitt tillatelse til etablering av oppdrettsanlegg ved Skogsholmen inne i verdensarvområdet (som ikke ligger i verneområder). Dette medfører en ulikebehandling som undergraver den generelle likerettsbehandlingen man streber etter i norsk

rettspraksis. Det oppleves som sterkt urettferdig for noen som har fått avslag på land. Slik virksomhet leder også til åpenbart negative konsekvenser i verdensarvområdet, både over og særlig under havflaten. Konsekvenser av alle slag skulle allment vært vurdert og grunnlaget for tillatelse eventuelt rettfærdiggjort av tiltakshaver, herunder hva som eventuelt vil skje den dag området av ulike grunner ikke lenger kan brukes til formålet og anlegg må flyttes.

De norske verdensarvområdene (7) omfatter bare tre mindre sjøområder langs kysten vår, Geirangerfjorden og Nærøyfjorden samt Vegaøyen. Det burde tilsi at de ble uten oppdrettsvirksomhet ut fra overnasjonale forpliktelser bare ut fra føre-var prinsippet, jf Brundtlandskommisjonen «Vår felles framtid» (1987).

Således bør nasjonale retningslinjer inneholde krav om at berørte kommuner innføre en generell praksis farget av verdensarvforpliktelsene både på land og sjø mht behandling etter plan- og bygningsloven, jf Vega kommunes praksis på land i verdensarvområdet. Dette burde være innarbeidet i nasjonale retningslinjer for oppfølging.

2. Behandling etter særlovgivning, naturvernloven

For mange verneområder er det innført en ordning med lokale områdestyrer mht lokal forvaltning. Det kan generelt synes som det står en del igjen mht å definere rammene og frihetsgradene områdestyrerne har. Prinsippet om å flytte beslutninger ned i forvaltningsnivåene bygger på sympatiske idealer om demokrati. Imidlertid viser praksis at det i konfliktsaker gjerne blir slik at vernemotivene blir tapende part. Forhold til naboer, slekt, venner, næringskolleger og egeninteresser kan lett forblinde lokale representanter som normalt har ingen eller begrenset kunnskap om de faglige vernemotivene og dessuten kanskje har fått begrenset opplæring eller faglig veiledning.

Habilitet er også en problemstilling i slik sammenheng. Ordningen er generelt moden for evaluering.

Det er i dag generelt høyst underlig at tilgjengelig forskning og kunnskap ikke automatisk utelukker etablering av oppdrettsanlegg i det minste i verneområder, jf de økologiske/biologiske og andre konsekvenser av virksomheten.

Skulle noen overnasjonal aktør bidra til å vurdere konsekvenser av oppdrett i verdensarvområder så må det være representanter fra IUCN, den internasjonale naturvernorganisasjonen og UNESCO sin rådgiver i verdensarvsaker, som for øvrig var de viktigste rådgiverne og dommerne ved nominasjonen av Vegaøyens verdensarvområde. De kunne jo spørres i sakens anledning.

ICOMOS, den internasjonale kulturminnevernorganisasjonen og UNESCO sin andre faglige rådgiver, synes å ha liten faglig fokus/autoritet på slike områder da de først og fremst vurderer konsekvenser for kulturminneobjekter og monumenter.

De estetiske følgene av oppdrett er, til tross for at de kan være problematiske, i denne sammenheng oftest for relativt bagatellmessig å regne. Å avgrense konsekvensvurderingene til estetiske følger på havets overflate er en avsporing, men når en i den samlet analyse også ser på det landskapsestetiske moment så må de metoder og analyser som fagområdet normalt benytter bli benyttet.

I rammeverket for lokale områdestyrer bør det av miljøvernmyndighetene innarbeides prinsipielle styringssignaler når det gjelder verneområder som ligger i verdensarvområder og andre områder med internasjonal vernestatus (Ramsarområder). Da blir det enklere og mer forutsigbart for alle parter.

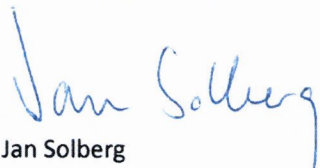
Miljødirektoratet har mht verdensarv ikke grepet fatt i sin, i denne sammenheng, viktigste oppgave – å være verdensarvområdets advokat og moralske vokter på vegne av nasjonalstaten og det internasjonale samfunn. Man har ikke noe hjemmelsgrunnlag for å dispensere fra forpliktelser et overnasjonalt organ har gitt. De nasjonale vernebestemmelsene for verneområder må regnes som underordnet i slike tilfeller.

Klage på manglende oppfølging av Verdensarvkomiteens tilrådninger og klage på saksbehandling

På dette grunnlag fremmes herved almen klage på manglende nasjonal oppfølging som berører verdensarvforpliktelser gjeldende Vegaøyen samt saksbehandling/dispensasjoner gjeldende arealdisponering gjeldende oppdrett i samme område – både i og utenfor verneområder.

På vegne av styret i Norges kulturvernforbund,

med vennlig hilsen,

Jan Solberg

Generalsekretær